

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

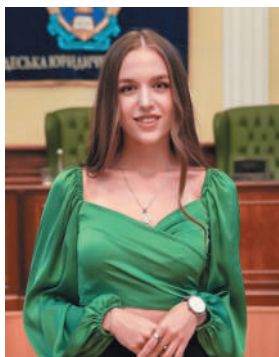
Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

Березовська Наталя Леонідівна	
Біологічний критерій початку та закінчення життя	197
Горбачова Ірина Михайлівна	
Порушення трудових прав людини	205
Колодін Денис Олексійович	
Підкуп як кримінально-правова практика у виборчому процесі	211
Тимофєєва Лілія Юрійвна	
Виклики щодо реалізації принципів кримінального права України в умовах реформування	216
Агапова Каріна Вікторівна	
Характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань	222
Радковська Ірина Сергіївна	
Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту за КК ФРН	227
Мустафаєва Анна Іванівна	
Кримінально-правова охорона ембріона в Україні	233
Нековаль Єгор Ігорович	
Кримінальна заборона посягань на виборчу систему: коротке порівняння вітчизняного та німецького досвіду	238
Рутковська Анастасія Русланівна	
Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами в умовах російсько-української війни	243
Сидорець Вікторія Павлівна	
Судовий прецедент як джерело кримінального права	248
Момоток Микола Олександрович	
Кримінальне право у XXII столітті	251

Рутковська Анастасія Русланівна

аспірантка кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
директор Юридичної клініки
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наукова біографія

В 2022 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія» за спеціальністю 081 «Право». В 2023 році вступила до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія» на кафедру кримінального права за спеціалізацією «Кримінальна юстиція».

Наукові інтереси: кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, удосконалення законодавства, яке стосується незаконного обігу зброї, та його адаптація в умовах повномасштабного вторгнення в Україні.

НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У зв'язку з тривалою та жорсткою російсько-українською війною, питання незаконного поводження, обігу та використання зброї та бойових припасів стає дедалі актуальнішим та вкрай важливим як для українського суспільства, так і для міжнародної спільноти.

Російсько-українська війна, що розпочалася в 2014 році, стала великою трагедією для нашої країни та створила на той момент серйозні виклики у сфері національної та громадської безпеки. Аналізуючи інформацію національних та іноземних джерел можна легко зробити висновок, що російське походження та обіг зброї і бойових припасів у цьому конфлікті, і участь російських військовослужбовців в окупації українських територій – є беззаперечним фактом [1]. Ми знаємо багато прикладів, коли від самого початку вторгнення Служба безпеки України, Міністерство оборони України та інші силові структури офіційно заявляли про присутність

російської зброї та російських солдат на території України [2]. Саме ця присутність в подальшому спричинила неконтрольований обіг зброї та боєприпасів серед цивільного населення як на тимчасово-окупованих територіях, так і на уже звільнених.

Якщо сьогодні запитати в пересічного громадянина чи потрібно дозволити вільне володіння зброєю з метою особистого захисту в Україні, більшість відповість «Так!» [3]. Насамперед це зумовлено тим, що потреба в особистому захисті, постійне почуття страху та очікування зустріти окупанта на своїй землі залишилися у нас з 24 лютого 2022 року, і, відповідно, громадянин із власною зброєю відчуває себе більш захищеним та сильним. Проте на даний момент зброя ще не легалізована, а от кількість шляхів та способів набуття зброї, на жаль, збільшилась, як збільшилась і кількість самої зброї. І саме тому, на мою думку, явище незаконного поводження, яке включає в себе незаконне зберігання, носіння, збут, придбання вогнепальної зброї та бойових припасів, становить серйозну загрозу і особистісній безпеці, і суспільній, і національній, а в часи повномасштабного вторгнення ця проблема ще більше загострилася.

Також варто взяти до уваги, що військовослужбовці Збройних сил України, які повертаються з зони бойових дій можуть привозити з собою незареєстровану так звану «трофейну зброю» або «трофейні боєприпаси», і, на жаль, в зв'язку з низьким рівнем психологічної допомоги військовослужбовцям в Україні, вчиняють самогубства або гинуть внаслідок необережного поводження з боєприпасами [4]. Це є одним з результатів незаконного обігу зброї та бойових припасів.

Окрім того можна виділити додаткові проблеми, які виникають внаслідок неконтрольованого придбання та збуту зброї і вибухових речовин. Найбільш поширеним може бути збільшення кількості вбивств, пограбувань, розбійних нападів, викрадення людей і навіть сімейного насильства (як фізичного, так і морального шляхом шантажу та погроз). Також формуються і більш масштабні проблеми: загострення конфліктів між організованими злочинними угрупованнями та спроби замаху на державний суверенітет і територіальну цілісність. Найбільша проблема полягає в тому, що кримінальні правопорушення, вчинені з допомогою незареєстрованої зброї, буде набагато важче розкрити, адже відомостей про власника в Єдиному реєстрі зброї (який запустився, до речі, лише в червні 2023 року) немає, а отже винні злочинці можуть бути не покарані.

Також варто згадати, що на початку повномасштабного вторгнення багато нелегалізованої зброї застосовувалось з метою відсічі збройної агресії росії. В судовій практиці були випадки, коли суди

першої та апеляційної інстанцій засуджували таких осіб за незаконне поводження зі зброєю і бойовими припасами до позбавлення волі. Проте є зразкова справа та рішення Верховного Суду у справі № 760/6265/22 від 4 травня 2023 року, де рішення судів попередніх інстанцій були скасовані, в зв'язку з тим, що суди першої та апеляційної інстанцій не надали належної оцінки доводам обвинуваченого про те, що він, був волонтером, працював на забезпечення сил територіальної оборони Збройних сил України, отримав зброю і боеприпаси від військовослужбовців у лютому 2022 року з метою захисту територіальної цілісності нашої держави. Верховний Суд зазначив, що в разі підтвердження таких заяв ці дії особи потрібно розцінювати як крайню потребу, що відповідно до ч. 1 ст. 39 КК України не є кримінальним правопорушенням [5]. Отже з цього можна зробити висновок, що зберігання вогнепальної зброї не є кримінальним правопорушенням в тому випадку, коли це пов'язане із захистом держави.

Перш за все, великий негативний вплив на контроль над системою обігу зброї в Україні здійснює корупція. Великий відсоток зброї виготовляється легально, але уже потім подальший її шлях у суспільство проходить поза законом. Окрім того, через війну в Україну постачається велика кількість зброї, боеприпасів та вибухових речовин від союзників в рамках військової допомоги. Але існує великий ризик того, що ця зброя потрапить до каналів незаконного продажу та придбання, і це буде чинником для створення конфліктів між суспільством та органами влади. Аби цього не сталося політичне та правове поле держави має бути удосконалене та приведене у відповідність до сучасних умов, а саме – до умов військового стану.

Головними завданнями виконавчих і законодавчих органів має бути оновлення та розширення переліку нормативно-правових актів, які б давали вичерпний перелік незаконного поводження зі зброєю, тому що суспільство модернізується та діджиталізується, і виникають нові методи незаконного використання зброї, які загрожують як державі загалом, так і кожному громадянину зокрема. Усі інші правоохоронні, розвідувальні та інші спеціалізовані органи зобов'язані вчиняти усі можливі дії для запобігання і припинення виявлених проявів тероризму, діяльності незаконних збройних формувань та інших правопорушень, які можуть зазіхати на громадську безпеку та територіальну цілісність.

Значну теоретичну проблему також становить той факт, що єдиного, загального закону, який би вмещав в собі поняття

«зброя», «незаконний обіг зброї» та інші пов'язані з цим явищем поняття – немає. Саме тому кожен з пунктів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами регулює окремий нормативно-правовий акт. В Кримінальному кодексі України ст. ст. 262, 263, 263¹, 264 визначають ступінь відповідальності за викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння, незаконне поводження, виготовлення, переробку, ремонт, а також недбале зберігання вогнепальної зброї, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або бойових припасів, проте саме визначень цих понять також немає [6]. Тому молоді та досвідчені науковці та теоретики в своїх дослідженнях всебічно намагаються дослідити і розкрити сутність цих понять. Наприклад: один з авторів визначає, що незаконний обіг зброї – це процес, який включає етапи її виготовлення, експлуатації та знищення, а вже саме використання зброї за цільовим призначенням не є елементом поняття «обігу зброї» [7].

Зважаючи на все вищевикладене, поняття, що стосуються незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами потребують всебічного дослідження, і на основі науково-теоретичних знань має бути проведена уніфікація законодавства, яке і в умовах російсько-української війни, і в майбутній мирний час після нашої перемоги буде регулювати дану сферу суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Гарбар О., Конопкін А., Кореньков О., Мовчан С. Збройний конфлікт в Україні: військова підтримка незаконних збройних формувань «ДНР» та «ЛНР» з боку Російської Федерації. За ред.: О. Павліченка, О. Мартиненка. Українська Гельсінська спілка з прав людини. К., 2018. 40 с.
2. СБУ надала нові беззаперечні докази участі російських військових у бойових діях в Україні // YouTube-канал Служби безпеки України. URL: <https://youtu.be/ZvBBBhhB5J>
3. За вільну зброю виступає 58,75% українців – опитування в «Дії». URL: <https://suspilne.media/245619-za-vilnu-zbrou-vistupae-5875-ukrainciv-opituvanna-v-dii/>
4. Воїн АТО вдома підірвався на гранаті. URL: <https://znaj.ua/news/regions/33901/voynin-ato-vdoma-pidirvavsya-na-granati.html>
5. Рішення Верховного Суду у справі № 760/6265/22 від 4 травня 2023 року. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110749408?fbclid=IwAR1jLirxbDpHGArmQ6Ilkl7d4xlpMqshQVWaJyvtMWBf5FkTHV3r5EkPo_w
6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

7. Андреев Д. В. Поняття та види незаконного обігу зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. Сєвєродо-нецьк, 2017. № 2 (78). С. 62–69. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b1bbad3-7001-46e3-af65-adf1755a9123/content>

Ключові слова: зброя, незаконне поводження зі зброєю, суспільство, військовослужбовці, кримінальна відповідальність, кримінально-правові заходи протидії кримінальним правопорушенням.

Key words: weapons, illegal handling of weapons, society, military personnel, criminal liability, criminal law measures to counter criminal offences.

Науковий керівник:

Степаненко Оксана Василівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».